

REGION 5: Počinje priprema za ljetnju turističku sezonu

Planirani obimni radovi

Str. 2.

Služba za održavanje DV 35kV

Počela remontna sezona

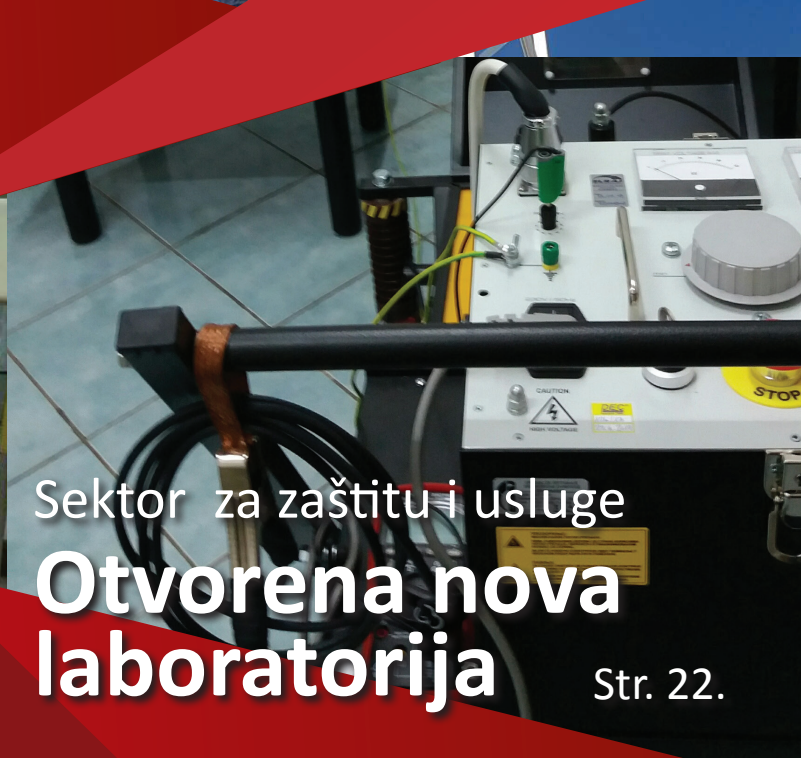
Str. 6.

Služba za održavanje TS35/X kV

Sve spremno za povećana opterećenja

Str. 5.

Sektor za zaštitu i usluge Otvorena nova laboratorija

Str. 22.

REGION 5: Počinje priprema za ljetnju turističku sezonu

Planirani obimni radovi

Detaljan remont 10 kilovoltnog dalekovoda "Radovići" i obimna rekonstrukcija niskonaponske mreže u Gornjem Seljanovu u tivatskoj opštini samo su dio aktivnosti koje su planirali zaposleni u Službi održavanja Regiona 5, pripremajući se za turističku sezonu.

Naime, u cilju da se u kontinuitetu obezbijedi sigurno napajanje električnom energijom u mjesecima kad se potrošnja višestruko poveća, u narednom periodu planirani su, prema riječima šefa Službe, Vuka Dabovića, i radovi na zamjeni oštećenih stubova i opreme na 10 kilovoltnim dalekovodima „Grbalj 3“ i „Krivošije“ u kotorskom konzumu. Time će se povećati pouzdanost napajanja dijela potrošača gornjeg Grblja i Mirca i seskog područja Risna. Oštećeni stubovi i dio niskonaponske mreže zamijenit će se i na NN mreži u Kavču i Morinju, a da bi potrošači električne energije u ovom dijelu konzuma u narednim mjesecima bili zadovoljni uslugama, planirani su kroz investiciono održavanje i značajni radovi na rekonstrukciji dalekovoda "Grbalj 2", koja podrazumijeva kompletan remont najdužeg dalekovoda u Grblju i sedam stubnih trafostanica, priključenih sa ovog objekta.

-Za naredni period u planu je, takođe, remont niskonaponskih mreža „Markov rt 1“, „Jelovica“, „Karmen“, „Peluzica“, „Andrići“, „Stoliv“ i „Auto kamp Dobrota“ u kotorskoj opštini. Na podzemnim kablovskim mrežama "Sv. Vrača 2", "Sv. Stasije 1", "Grad 8", "Daošine" i "Muo 3" planiran je pregled distributivne ormara i zamjena eventualnih oštećenja koji mogu dovesti do havarija.

Što se tiče kotorskog konzuma, sa početkom proljeća počće i raskresivanje trase i otklanjanje uočenih nedostataka tokom obilaska koji bi mogli da izazovu prekide u napajanju na sredjenaponskom 10 kilovoltnom vazдушnom vodu "Markov rt –Stoliv" – istakao je Dabović.

U značajne investicije, prema njegovim rječima, spada

Rad na NN mreži u jednom od tivatskih naselja

i zamjena dotrajalih niskonaponskih blokova u MBTS 10/0,4KV "Tri sorele", "Muo centar" i "Sveti Stasije 2" i u TS "Dobojska".

Dio aktivnosti kojima se bave zaposleni u Službi održavanja je i havarijsko održavanje u okviru kojeg će se na pojedinim mrežama intervenirati na otklanjanju slabih mjesta koja se u tim situacijama obično pojave.

-Imperativ posla nalaže nam da obezbijedimo kvalitetno i sigurno snabijevanje električnom energijom u toku ljetnje turističke sezone u cijelom konzumu Regiona 5, pa u tom cilju u narednim mjesecima planiramo značajne aktivnosti i u Herceg Novom. U pitanju su radovi na zamjeni oštećenih stubova i opreme na 10 kilovoltnom dalekovodu „Kameno – Ubli“, u cilju

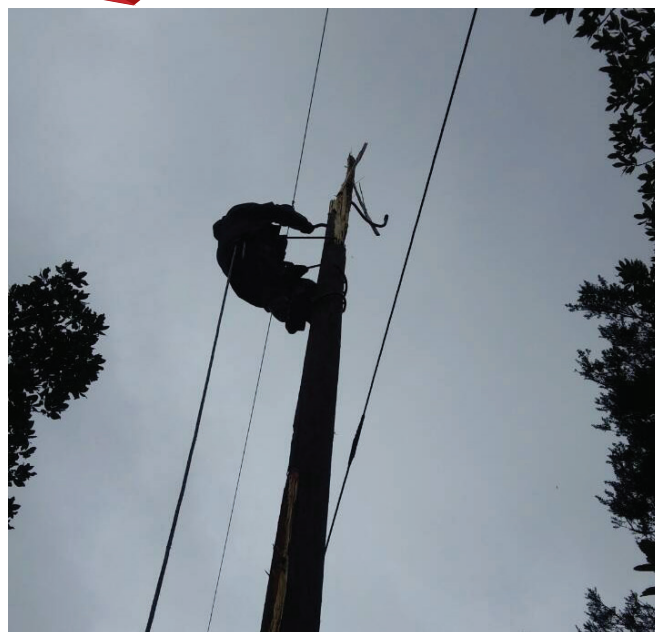

povećanja pouzdanosti napajanja korisnika u naseljima Ubli, Žlijeba i Dizdarice, kao i na zamjeni oštećenih stubova na DV 10 kV "Kruševice-Vrbanj", što će poboljšati pouzdanost napajanja seoskog područja u zaleđu Herceg Novog (Vrbanja, Mokrina i druga sela) gdje je u posljednje vrijeme intenziviran seoski vikend turizam. Neće se zapostaviti ni 10 kV dalekovod "Brguli-Klinci" na Luštici, gdje će se, takođe, zamijeniti oštećeni stubovi i izolatori, čime se poboljšava pouzdanost napajanja područja Žanjica, Mirišta i Rose – kazao je Dabović i dodao:

-Planirani su obimni radovi na rekonstrukciji niskonaponske mreže koja pripada trafostanici Čaršija, na kojoj će se zamijeniti oštećeni stubovi i dio niskonaponskih vodova, čime se poboljšava pouzdanost napajanja Sutorine, Beka i Prijevora. Na isti način rekonstruisaće se i niskonaponska mreža koja pripada trafostanici Marići, što će pozitivno uticati na kvalitet napajanja dijela korisnika u naselju Zelenika.

Dabović ističe da je za kvalitetnije i sigurnije napajanje poluostrva Luštica veoma bitan momenat puštanje u rad novoizgrađene TS 35/10 kV "Klinci" sa pripadajućim podmorskim 35 kV kablom "Kumbor- Klinci".

-Uvođenjem ovog objekta u sistem Luštica će imati neporedivo kvalitetnije i pouzdanije napajanje u odnosu na sadašnje prilike. Uklapanjem "Klinaca" u mrežu značajno će se smanjiti broj ispada i olakšati lociranje kvarova na području Luštice koje je vrlo zahtjevno, ne

Intervencija na stubu nakon udara groma

samo zbog trenutne konfiguracije mreže (najveći dio Luštice napaja se samo jednim 10 kilovoltnim dalekovodom iz TS 35/10 kV "Pržno"), nego i izuzetno nepristupačnog terena – istakao je naš sagovornik.

Prema njegovim riječima, u sve tri opštine svakodnevno se obilaze niskonaponske mreže, vrše manje popravke i tako predupređuju potencijalni problemi na ovim objektima.

**ENERGIJA
U SRCU**

CEDIS
Crnogorski elektrodistributivni sistem

REGION 4 – počinje veliko spremanje

Izgradnja, remont, rekonstrukcije

Do početka turističke sezone u sekundarnu mrežu na području ulcinjske opštine CEDIS će uložiti blizu dva miliona eura.

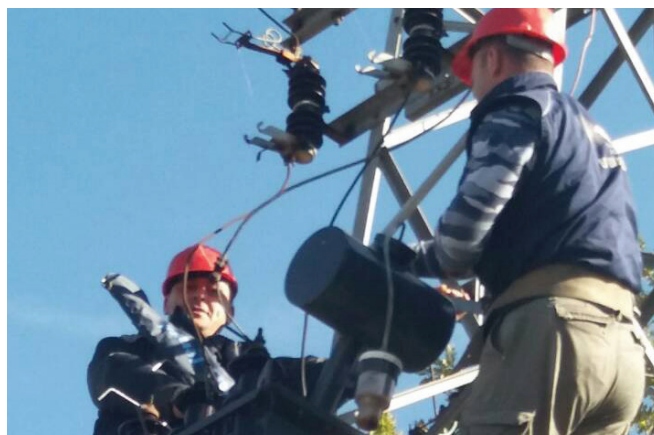
Tako je u narednom periodu u planu izgradnja četiri NDTs 10/0,4V, kao i tri stubne trafostanice i jedne TS, snage 2 x1000 kVA. U planu je, takođe, opremanje po tri 10 kV ćelije u ZTS „Velika plaža 1“ i „Velika plaža 2“, izgradnja podzemnih 10 kilovoltnih vodova od TS „Velika plaža 1“ do TS „Komunalno“, TS „Velika plaža 1“ do TS „B3“, kao i od TS „Velika plaža 2“ do TS „Madžo 2“, „Velika plaža 2“ do „TS Bratsvo i jedinstvo“, te od TS „Velika plaža 2“ do stuba „Sv. Nikola“. Gradiće se i pet 10 kV kablovskih vodova u Ulcinjskom polju, niskonaponski kabel od „R. Centar“ do „SSRO Porto Milena“, a planirana je i nabavka transformatora i SN bloka u TS „Agro Ulcinj“, nabavka trafoa i NN bloka u TS „Sunce“ i zamjena trafoa u MBTS „Pinješ 2“. U ovoj najjužnijoj crnogorskoj opštini, u kojoj se ljeti bilježe rekordna opterećenja na mreži, rekonstruisaće se i trafostanice „Sunce“ i „Radio centar“.

Na području Bara je u narednom periodu u planu izgradnja DTS 10/0,4kV „Rena“, a zatim zamjena transformatora 630 kVA trafoom snage 1000 kVA u trafostanicama 10/0,4kV, „Zgrade ZIB-a“, „Mirošica 1“ i „Mirošica 2“. Planirana je, takođe, ugradnja transformatora 1000 mVA u TS „Sutomore“, nabavka transformatora 1000 mVA i niskonaponskog bloka u trafostanicama „Zlatni nar“ i „Pod lozom“, nabavka trafoa i NN i SN bloka u TS „Čanj – dvorište“ koja će biti potpuno rekonstruisana, te nabavka trafoa 1000 mVA i srenjenaponskog bloka u TS „Šušanj 2 - Izbor“. U MBTS „Paljuskovo – II faza“ transformator 400mVA zamijenit će se trafoom snage 630mVA, a rekonstruisaće se i trafostanica „Zlatni nar“. Vrijednost navedenih radova je blizu 300 hiljada eura.

Do početka turističke sezone u Budvi će se zamijeniti transformatori 630 mVA trafoima snage 1000 mVA u trafo-

Ugradnja kablovskog voda

Zamjena trafoa na stubnoj trafostanici

stanicama „Dom zdravlja“ i „Lugovi“, kao i u MBTS „Sümet T2“, „Vile Zeps“ i „ADOC T2“, dok će se u MBTS „Stambena Bečići“ transformator 1000 mVA zamijeniti trafoom snage 1250 mVA. Vrijednost planiranih radova je nešto ispod 100 hiljada eura.

Priprema trafostanica za turističku sezonu

Sve spremno za povećana opterećenja

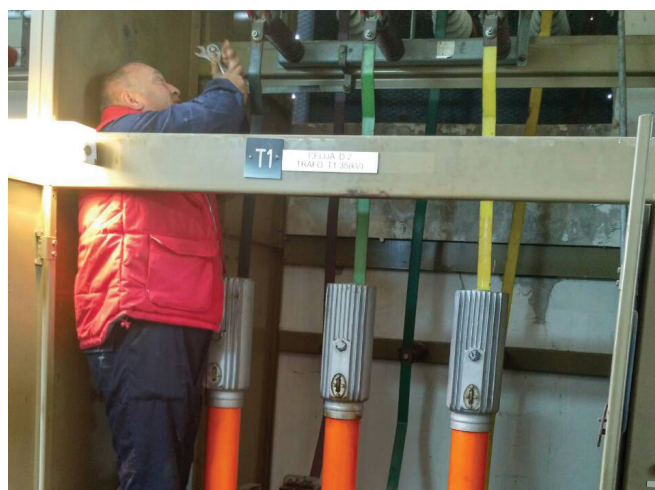
Crnogorski elektrodistributivni sistem je u cilju pripreme objekata i mreže za ljetnju turističku sezonu započeo redovni godišnji remont trafostanica na Crnogorskom primorju, Cetinju i Podgorici. U planu je remont 33 trafostanice naponskog nivoa 35/x kV na području primorskih opština do kraja aprila, dok će distributivni objekti u Podgorici i na Cetinju biti na dnevnom redu u junu i tokom prve polovine jula. -Već smo završili sve trafostanice u Herceg Novom, Tivtu, Kotoru i Budvi, a za prvu polovinu aprila planiran je remont trafostanica u Baru i Ulcinju. Distributivni objekti u Glavnom gradu i Cetinju remontovaće se do polovine jula. Pred sam početak turističke sezone naše ekipe će obići i prekontrolisati sve trafostanice na Primorju, a biće, takođe, aktivirana i rashladna oprema za energetske transformatore, kao i podešavanje termičkih zaštita radi boljeg prilagođavanja ekstremno visokim temperaturama i povećanim opterećenjima u sezoni – ističe Ivan Brajović, šef Službe za održavanje trafostanica 35/10kV i kablova.

Prema njegovim riječima, nije bilo značajnijih neplaniranih radova usljed loših vremenskih uslova u prethodnom periodu, ali su zato realizovane druge brojne aktivnosti na održavanju ovih elektroenergetskih objekata.

- U januaru i februaru učestvovali smo u stručnom nadzoru i tehničkom prijemu, vezano za investicioni projekat zamjene transformatora u 11 TS 35/10kV (Njegovuđa, Gradac, Mataruge, Plužine, Ubli, Barutana, Brezna, Odžak, Bioče, Unač i Šavnik), a u toku sljedećeg mjeseca taj projekat realizovaće se i u trafostanicama Ponari, Gorica, Stari Obod, Guke, Rožaje, Zeleni, Plužine, Risan, Grbalj, Čanj i Rade Končar – istakao je Brajović.

Zamijeniće se, kako je kazao, i oko 30 malouljnih prekidača vakuumskim koji su mnogo savremeniji i pouzdaniji i za koje je potrebno minimalno održavanje.

-Već smo zamijenili prekidače u TS 35/10 kV “Velika Plaža 1” i “Velika Plaža 2”, ovih dana radićemo na ugradnji vakuu-

mskih prekidača u TS “Veliki pijesak” i “Bijela”, a u aprilu je u planu završetak trafostanica u podgoričkom konzumu (Rijeka Crnojevića, Gorica stara i Centar). U maju će u fokusu biti TS Stari Obod, a u septembru i oktobru TS Guke u Pljevljima i TS Nedakusi u Bijelom Polju – kaže Brajović i dodaje:

-Ugradnjom vakuumskih prekidača u postrojenja preventivno održavanje opreme se svodi na vizuelni pregled i termovizijsku kontrolu, a beznaponska stanja kod korisnika se značajno skraćuju, što je veliki pomak u odnosu na dosadašnje malouljne prekidače.

- Zahvaljujući navedenim aktivnostima i realizaciji planova održavanja i remonata, može se očekivati da će objekti i oprema biti spremni za povećana opterećenja i da ćemo relaksirano dočekati turističku sezonu tokom koje neće biti planiranih radova, ali su dežurne ekipe CEDIS-a konstantno u pripravnosti i spremne da u rekordnom roku intervenišu u slučaju problema u napajanju – istakao je Brajović..

On dodaje da se radnici ove službe, pored redovnih aktivnosti na održavanju tolikog broja energetske objekata, neminovno angažuju i u situacijama kada usljed problema na mreži nastaju kvarovi koji se moraju što prije otkloniti.

Ekipe održavanja su, kako je kazao, nezamjenljiva pomoć i Sektoru za investicije prilikom izgradnje novih objekata i njihovog uključivanja u elektroenergetski sistem.

Služba za održavanje DV 35kV

Počela remontna sezona

Zaposleni u Službi za održavanje 35 kilovoltnih vodova, u čijoj je nadležnosti 97 dalekovoda, su u sklopu redovnog godišnjeg remonta ovih objekata, započeli aktivnosti na detaljnom pregledu i otklanjanju uočenih nedostataka i oštećenja.

Prvi na redu je DV 35kV „Herceg Novi–Topla“, a u planu je da se do kraja marta remontuju i dalekovodi „Baošići–Bijela“, „Tivat–Bijela–Morinj“, „Herceg Novi–Kumbor“ i „Risan–Morinj“. Tokom aprila će se raditi na dalekovodima u opštinama Kotor i Budva („Dobrota–Risan“, „Škaljari–Dobrota“, „Tivat–Kotor“, „Tivat–Grbalj“, „Račica–Pržno“, „Grbalj–Budva“, „Markovići–Miločer“ i „Mliočer–Buljarica“), a prema riječima šefa Službe za održavanje 35 kV dalekovoda, Miodraga Kastratovića, dugi majski dani iskoristiće se za pripremu mreža u konzumu Bara i Ulcinja. Na tom području će se remontovati dalekovodi „Buljarica–Čanj“, „Sutomore–Đurmani–Čanj“, „Bar–Sutomore“, „Ulcinj–Vladimir“ i „Stari Bar–Veliki pijesak“.

-Krenulo se od Primorja, gdje će se do kraja maja završiti svi planirani radovi, što je naš doprinos i podrška ljetnjoj turističkoj sezoni. Kada se na vrijeme uklone uočeni nedostaci na stubovima i provodnicima, kao što su nedostatak pozicija stubova, oštećenja provodnika i izolatorskih lanaca, značajno se povećava pouzdanost dalekovoda – ističe Kastratović.

On dodaje da su u planu i aktivnosti na farbanju stubova i sječi rastinja u trasi određenih dalekovoda, a predviđeno je da se u ovoj godini završi 14 objekata.

Ljetos će se intenzivno raditi na dalekovodima na sjeveru Crne Gore, a za jesen su predviđeni remontu DV 35kV u centralnoj regiji.

Zahvaljujući dobrom preventivnom održavanju zimus nije bilo većih problema na mreži, a nakon obilaska dalekovoda tokom februara utvrđeno je da su

u dobrom stanju i da nije bilo većih oštećenja na njima.

Ova služba, inače, održava preko 900 kilometara dalekovoda koji imaju više od 6.500 stubnih mjesta na često nepristupačnom terenu.

Realizovan Projekat uzemljenja neutralne tačke u pet TS

Bolje naponske prilike za korisnike

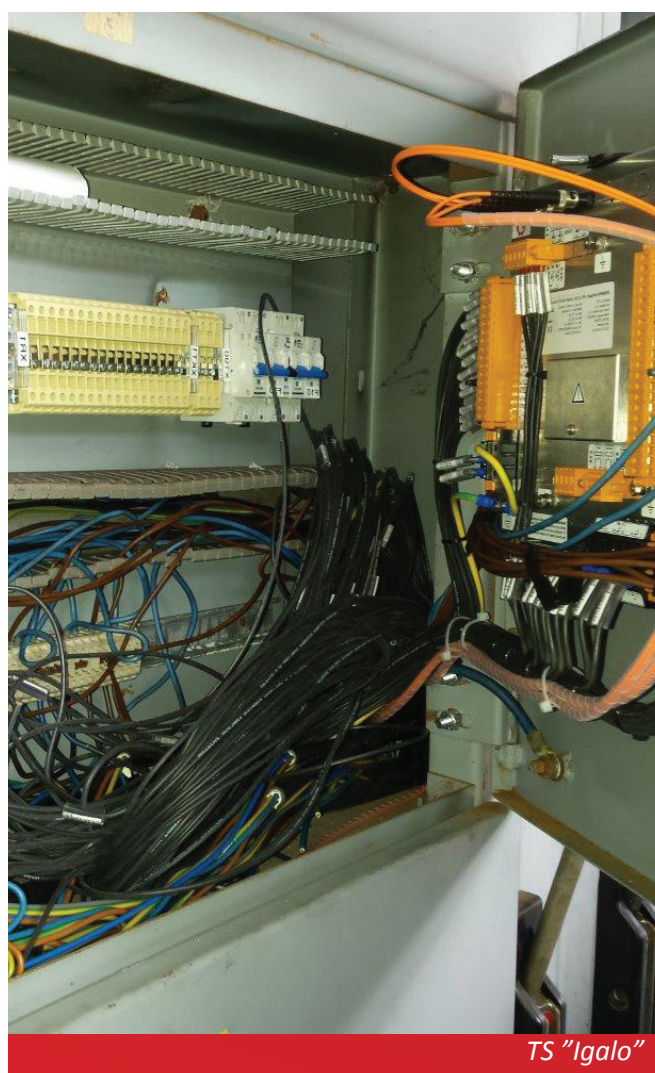
U CEDIS-u je u prethodnom periodu realizovan Projekat uzemljenja neutralne tačke u pet trafostanica 35/10kV, što će omogućiti kvalitetnije i pouzdanije napajanje električnom energijom velikog broja korisnika koji se snabdijevaju iz tih trafostanica.

-Projekat uzemljenja neutralne tačke u trafostanicama 35/10 kV „Dubovica“ i „Miločer“, vrijedan blizu 300 hiljada eura, osim što će popraviti naponske prilike za preko 10 hiljada korisnika koji se napajaju iz tih trafostanica, stvorice perspektivu za dodatni razvoj 10 kV mreže, kao i mogućnost za priključenje novih korisnika – ističe Vojislav Vukadinović, koordinator Projekta u Budvi.

-Radi se o gotovo identičnim projektima koji imaju za cilj prelazak ovih TS na režim rada sa uzemljenom neutralnom tačkom preko metalnog otpornika za ograničenje struje jedofaznog zemljospoja na 300 ampera, čime se njihov pogon usklađuje sa tehničkim propisima i zaključcima Studije uzemljenja neutralnih tačaka mreža 35kV i 10kV u elektroenergetskom sistemu Crne Gore a potrošačima obezbjeđuje bolje i pouzdanije napajanje – precizirao je Vukadinović.

Pored Budve, pomenuti projekat se realizuje i u Podgorici, gdje se ugradnjom otpornika u TS 35/10KV „Tuzi“ postiže ograničenje struje dozernog kratkog spoja u neutralnoj tački mreže 10 kV, a zatim i u Kotoru, gdje se u TS 35/10 „Grbalj“ takođe ugrađuje otpornik za ograničenje struje kvara na 300 A i prilagođavanje 10KV mreže za rad u režimu uzemljene neutralne tačke koja se nalazi na teritoriji opštine Kotor, što će omogućiti kvalitetnije i pouzdanije napajanje električnom energijom velikog broja potrošača koji gravitiraju toj trafostanici.

TS 35/10 „Grbalj“, prema riječima kordinatora Projekta Vladimira Perića, ima ukupno 12 10 kilovoltnih izvoda iz kojih se napajaju 93 trafostanice naponskog nivoa

10/04 kV, a projekat uzemljenja neutralne tačke u toj trafostanici, vrijedan oko 140 hiljada eura, pored popravljanja naponskih prilika za potrošače na tom području, stvorice perspektivu za dodatni razvoj 10 kV mreže, kao i mogućnost za priključenje novih korisnika. -Konzum koji se napaja sa TS „ Grbalj“ je u ekspanziji, jer je evidentna intenzivna izgradnja ne samo sta-

mbenih, nego i turističkih i industrijskih objekata, što će imati vrlo pozitivan efekat na ovo područje - kaže Perić. Projekat se, dalje, realizuje i u TS 35/10 kV „Igalo“ iz koje se napaja 10 kV mreža konzuma Igalo koja je sada u pogonu sa izolovanom neutralnom tačkom.

-Razvojem mreže 10 kV povećava se dužina vodova a povećanjem dužine vodova, posebno kablovske mreže, povećava se i vrijednost kapacitivne struje. Izvršene analize su pokazale da je vrijednost kapacitivnih struja zemljospoja cca 90A i znatno premašuje dozvoljenu vrijednost od 20 A. Zbog toga je potrebno da se pređe na režim rada sa uzemljenom 10 kV mrežom. Projektom je predviđeno uzemljenje neutralne tačke preko metalnog otpornika male otpornosti (20 Ω , 300 A) – objašnjava Milorad Samardžić, koordinator za Herceg Novi.

Prema njegovim riječima, uzemljenjem neutralne tačke dobiće se mnogo mirniji i pouzdaniji rad distributivne mreže na području koje se napaja iz TS „Igalo“.

-Ugradnjom novih modernijih zaštitnih uređaja i pripremom 10 kV mreže omogućiće se brže isključenje kvarova na 10 kV vodovima i trafostanicama 10/0,4 kV. Na taj način će se spriječiti i oštećenja zdravih djelova 10 kV mreže, jer je poznato da pojava zemljospojeva u izolovanoj mreži dovodi do povećanja napona na zdravim djelovima mreže, što dovodi i do njihovog ošteće-

TS "Dubovica"

nja. U svakom slučaju, može se sa sugurnošću reći da uzemljenje neutralne tačke na 10 kV mreži doprinosi povećanju kvaliteta isporuke električne energije i većoj bezbjednosni onih koji rade na distributivnoj mreži i ljudi koji se kreću u njenoj neposrednoj blizini – istakao je Samardžić.

U sklopu ovog projekta, u navedenim trafostanicama su zamijenjeni i relejni uređaji, a novi uređaji imaju viši stepen zaštite i nekoliko grupa podešavanja.

Nastavlja se ugradnja novih brojila

Od početka godine do kraja marta u elektrodistributivni sistem je uvedeno još 2.500 novih multifunkcionalnih brojila. Najviše „pametnih“ mjernih uređaja ugrađeno je u Regionu 5 (Kotor, Tivat, Herceg Novi) – 1.308, dok su u Regionu 2 (Podgorica, Cetinje, Danilovgrad) implementirana 1.122 brojila. Još tridesetak brojila ugrađeno je u Regionu 4 (Budva, Bar, Ulcinj), a radovi na pripremi traforeona i modernizaciji mjernih mjesta se svakodnevno nastavljaju. Cilj je da se u sistem daljinskog očitavanja i upravljanja potpršnjom električne energije uvede

85 odsto potrošača u Crnoj Gori do januara sljedeće godine, čime će CEDIS ispuniti obaveze koje proizlaze iz Zakona o energetici.

U sistemu daljinskog mjerenja trenutno je oko 277 hiljada od ukupno 383 hiljade potrošača, a u sklopu ovog projekta znatno je povećan i procenat očitivosti potrošnje koji, u prosjeku, iznosi oko 90 odsto. Procenat očitivosti novih brojila je 99 odsto, a i dalje se kontinuirano radi na povećanju očitivosti na prigradskim i ruralnim područjima na kojima su ostala tradicionalna brojila.

Rekonstruisana relejna zaštita u pet TS

Osnova za poboljšanje pouzdanosti napajanja

U sklopu Projekta uzemljenja 10 kilovolti neutralne tačke u trafostanicama „Dubovica“, „Tuzi“, „Miločer“, „Grbalj“ i „Igalo“ je, u cilju usklađivanja sa tehničkim propisima, rekonstruisana i relejna zaštita u tim objektima, što će omogućiti kvalitetnije i pouzdanije napajanje korisnika električnom energijom.

-Ugradnja digitalne relejne zaštite je osnova za poboljšanje pouzdanosti napajanja i blagovremenog isključivanja djelova mreže koji su u kvaru. Digitalna relejna zaštita, pored zaštite mreže od kvarova, u savremenim distributivnim sistemima obavlja i mnogo drugih funkcija, kao što su praćenje uklopnog stanja opreme, oscilografski snimci kvarova, praćenje trenutnog opterećenja, komunikacija sa lokalnim SCADA sistemom i ostalim uređajima u trafostanici – ističe Ilija Vuksanović, šef Službe za relejnu zaštitu.

Vuksanović kaže da je Sektor za investicije, kao logičnu cjelinu digitalne zaštite, predvidio i ugradnju ormara lokalne SCADA-e, što je u skladu sa prethodnim aktivnostima CEDIS– a i pripremom za uvođenje centralnog dispečerskog SCADA sistema.

- Centralni SCADA sistem će dispečerima omogućiti da imaju uvid u stanje mreže i u podatke o trenutnom uklopnom stanju, trenutnim opterećenjima i tokovima snaga.

Osnovne karakteristike digitalnih zaštitnih releja su velika pouzdanost i brzina. Kvalitetno nadziranje električnih veličina sprječava nepotrebna beznaponska stanja i omogućava selektivno isključivanje samo vodova koji su u kvaru – kazao je Vuksanović i dodao da digitalna zaštita omogućava jednostavno i brzo prilagođavanje složenim zahtjevima sistema, te da se testiranje uređaja obavlja jednostavno i uz mogućnost trajnog samonadzora ispravnosti.

-Istovremeno, zadržana je jednostavnost upravljanja i nadzora na samom uređaju, kao i pristup uređajima preko

SCADA sistema, uz mogućnost detaljnih izvještaja. Takođe, digitalni releji su kompaktnih dimenzija i koriste LCD displej za prikaz stanja, a multifunkcionalnost im omogućava manje ožičenja. Fleksibilnost se ogleda u tome što uređaj sadrži više zaštitnih funkcija koje se aktiviraju adekvatnim promjenama u softveru. Jednostavna komunikacija, povećana osjetljivost i tačnost, povećana brzina reagovanja, mogućnost istorije događaja i oscilografskog snimka kvara, kao i povećana pouzdanost u odnosu na elektromehaničke releje, samo su neke od prednosti. Oscilografski snimak kvara omogućava uvid u prirodu kvara, probleme u opremi i sl. – navodi Vuksanović.

Prema njegovim riječima, nadzor, odnosno samodijagnostika, omogućavaju, u prisustvu SCADA sistema, blagovremeni i trenutni uvid u ispravnost samog relejnog uređaja.

-Zbog kombinacije više funkcija u jednom uređaju, digitalni releji su ekonomičniji i smanjuju troškove održavanja u odnosu na elektromehaničke – zaključio je Vuksanović.

Sektor za TIS

Korišćenje optičkih resursa za sopstvene potrebe

Crnogorski elektrodistributivni sistem je na osnovu Ugovora sa M:tel-om uknjižio 50 odsto optičkih vlakana na svim dionicama na kojima su kablovi postavljeni na našu infrastrukturu. Po tom osnovu, Regulatorna agencija za energetiku je donjela Odluku o odobravanju neenergetske djelatnosti pružanja usluga izdavanja optičkih vlakana i usluga zakupa elektronske komunikacione infrastrukture. Na taj način stižu se preduslovi da naša kompanija prvi put izađe na telekomunikaciono tržište kao značajan kablovski operater.

-Nakon što je Odbor direktora CEDIS-a donio Odluku o utvrđivanju cijena za zakup optičke infrastrukture i Odluku o utvrđivanju popusta u vezi sa zakupom optičke infrastrukture, naša kompanija je od strane najvećih telekomunikacionih operatera u Crnoj Gori prepoznata kao atraktivan i poželjan partner.

Smisao navedenih odluka je da se najvećim operaterima omoguće dobri popusti za zakup velikih dužina na dug vremenski period, uz jednokratno avansno plaćanje. U današnje vrijeme pristup brzom internetu smatra se jednim od osnovnih ljudskih prava, a naša kampanije se donošenjem navedenih odluka svrstala u grupu društveno odgovornih kompanija koje svoje resurse koriste na javno odgovoran način – kaže rukovodilac Sektora za TIS, Dejan Samardžić. Samardžić ističe da je još važnije to što naša kompanija planira da optičke resurse iskoristi za sopstvene potrebe.

-U CEDIS-u je trenutno u toku projekat realizacije SCADA sistema, kao neophodnog alata za efikasno upravljanje mrežom, a realizacija ovog projekta je gotovo nezamisliva bez optikom povezanih trafo-stanica. Naša kompanija, takođe, planira da sopstvenom optikom poveže svoju centralnu sa udaljenim lokacijama i na taj način podigne IP ko-

Dejan Samardžić

munikacionu mrežu koja će biti nezavisna od telekomunikacionih operatera – ističe Samardžić i dodaje da će se navedenim projektom obezbijediti brza i kvalitetna veza između serverske infrastrukture i klijenata, distribuiranih po regionima i trafo-stanicama.

-U toku je projekat implementacije GIS rješenja koji, pored energetske, sadrži i optičku infrastrukturu. Od kompanije M:tel dobijamo tehničku dokumentaciju u formatu koji, uz odgovarajuće konverzije, importujemo u naš Geografski informacioni sistem. Ta dokumentacija, pored optičkih trasa, sadrži i stubove, spojnice, ZOK-ove, splitere i plan vlakna. Na taj način smo u stanju da generišemo neophodne georeferencirane izvještaje, da dobijemo vizuelnu prezentaciju infrastrukture i domaćinski gazdujemo

ovim resursom – kaže naš sagovornik. Prema njegovim riječima, Projekat obezbjeđuje da Kompanija u svakom momentu u svakom presjeku zna Plan vlakna, odnosno koliko ima optičkih vlakana na toj lokaciji i kome ta vlakna pripadaju. Takođe, radi se na interface-u koji će obezbijediti da se svaki novi zakup od strane telekomunikacionih operatera ažurira u GIS-u. -Projekat GIS-a je u fazi kada su se u sistem unijeli i validirali svi 35 kilovoltni dalekovodi. Po tom osno-

vu su urađeni georeferencirani izvještaji. Trenutno se aktivno unose 10 KV dalekovodi i očekuje se da će i ovaj naponski nivo biti u potpunosti unesen do maja. Nakon toga, započinjemo sa snimanjem i unošenjem 0.4 kV infrastrukture (koja će unosom optike u GIS već biti djelimično i završena). A nakon 01. aprila ove godine nijedna izmjena na energetskej infrastrukturi neće se smatrati dovršenom dok se ne ažurira u GIS-u – zaključio je Dejan Samardžić.

Služba za zaštitu prihoda

Neovlašćena potrošnja opterećuje sistem

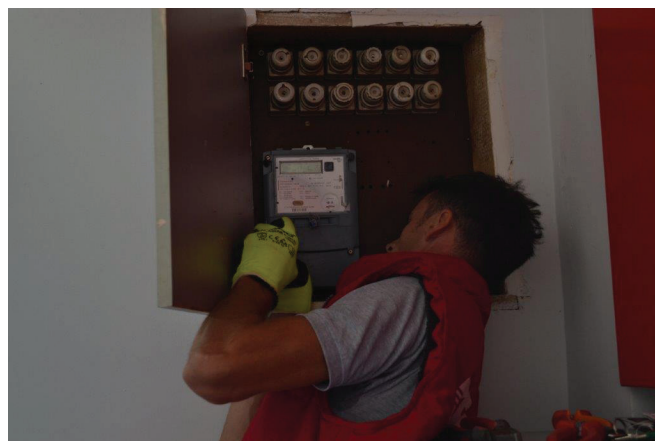
Od osnivanja CEDIS-a do sredine marta ove godine sklopljena su 854 ugovora o priznanju i dinamici izmirenja duga za neovlašćeno preuzetu električnu energiju u iznosu od oko 1,3 miliona eura.

Tokom prošle godine Crnogorski elektrodistributivni sistem izdao je više od 400 računa za neovlašćenu potrošnju električne energije, i to najviše u Nikšiću, za razliku od 2016. godine, kada je to bio slučaj sa korisnicima u Podgorici.

Ukupan iznos obračuna po ovom osnovu u 2017. godini iznosio je više od 530 hiljada eura.

Da podsjetimo, preuzimanje električne energije mimo brojila, kao i samovoljno priključenje na mrežu bez elektroenergetske saglasnosti, samopriključenje nakon isključenja zbog duga i oštećena brojila su nepravilnosti koje se tretiraju kao neovlašćena potrošnja i koje Zakon o energetici eksplicitno zabranjuje. Ovaj zakon, takođe, obavezuje Operatora distributivnog sistema da, bez prethodnog upozorenja, obustavi isporuku električne energije i preduzme mjere prema takvim korisnicima.

Kontrole se obavljaju svakodnevno prema utvrđenim planovima, a po potrebi i vanredno, i to prema sluča-

njim uzorcima, nelogičnim potrošnjama i prijavama. Korišćenje električne energije mimo mjernih uređaja tretira se kao krađa tuđe pokretne stvari za koju Krivični zakonik podrazumijeva novčanu kaznu, ili kaznu zatvora do tri godine. Takođe, potrošaču se prema Metodologiji za obračun i naplatu neovlašćeno preuzete električne enegije obračunava na taj način ostvarena potrošnja. Komercijalne gubitke, nastale na ovaj način, korisnici ne plaćaju, već su oni isključivo trošak CEDIS-a koji znatno finansijski opterećuje poslovanje naše kompanije.

Uspješno učešće

Crne Gore u Programu EU Horizont 2020

Prihvaćen projekat iz oblasti energetike

U izuzetno teškoj konkurenciji na programu Horizont 2020, najvećem i najprestižnijem programu za istraživanja i inovacije u Evropskoj uniji, sa budžetom od 80 milijardi eura za period od sedam godina, prihvaćen je crnogorski razvojno istraživački projekat iz oblasti energetike kojoj EU posvećuje posebnu pažnju. Riječ je o projektu „Prekogranično upravljanje promjenljivim obnovljivim izvorima energije i jedinicama za skladištenje u cilju obezbjeđivanja internacionalnog tržišta električne energije na veliko“ (Cross border management of variable renewable energies and storage units enabling a transnational wholesale market) čija ukupna vrijednost iznosi 17,3 miliona eura, a treba da se realizuje u naredne četiri godine.

Rukovodilac projekta je prof. dr Saša Mujović sa ETF-a, a partneri u njegovoj realizaciji, pored Crnogorskog elektroprenosnog sistema, su vodeće kompanije i univerziteti iz Njemačke, Španije, Rumunije, Grčke, Slovenije, Srbije, Hrvatske i Makedonije. - CGES je partner u navedenom projektu, a ja sam se prijavio na Konkurs Ministarstva nauke kojim se podstiče učešće u tekućim projektima H2020, s tim što je prijava bila upravo za projekat u kojem

Prof. dr Saša Mujović

je CGES partner. Ministarstvo je ocijenilo da je ta prijava najbolja i tako sam dobio mogućnost da se uključim u tekuci H2020 projekat Crossbow kojeg sam dobio od Ministarstva – objašnjava prof. Mujović i dodaje da je tokom pripreme za apliciranje na Konkurs Ministarstva nauke imao veliku pomoć i podršku CGES –a, posebno njihovog koordinatorka za Crossbow Biljane Ivanovic i Ivana Bulatovica. Cilj projekta je, između ostalog, promocija održi-

vih električnih mreža koje sadrže veću penetraciju obnovljivih izvora energije u cjelokupnoj proizvodnji i pružaju mogućnost uspostavljanja panevropskih balansnih tržišta električne energije, bliskih realnom vremenu. U planu su istraživanja o poboljšanju proizvodnje, skladištenja, prenosa, distribucije i racionalnog korišćenja svih oblika energije, kao i istraživanja u pravcu povećanja efikasnosti proizvodnje i distribucije energije, te proučavanje čuvanja energije.

- Veliki upliv distribuiranih generatora u EES, pojava baterija za skladištenje električne energije, pojava visoko sofisticiranih korisnika koji za nesmetano funkcionisanje zahtijevaju optimalne naponske prilike su aktuelni izazovi u oblasti elektroenergetike. U prvi plan izbija pitanje kako upravljati ovako složenim sistemima i kako očuvati njihovu stabilnost, naročito u uslovima interkonektivnih veza elektroenergetskih sistema evropskih zemalja. Ovaj projekat je posvećen navedenoj problematici, a članovi Projektnog tima imaju mogućnost aktivne saradnje sa renomiranim partnerskim institucijama, što

će dovesti do umrežavanja istraživačkih grupa, razmjene iskustava, publikovanja zajedničkih radova i organizovanja panel diskusija. Posebno je važno stvaranje mogućnosti implementacije novih rješenja u elektroenergetskom sistemu Crne Gore, a kroz razvoj i implementaciju sistema skladištenja energije pruža se mogućnost povećanja pouzdanosti EES-a, što bi za Crnu Goru i Crnogorsko primorje bilo izuzetno važno, posebno tokom ljetnjih mjeseci. U Projekat su uključene i kompanije koje se bave proizvodnjom opreme koja omogućuje skladištenje električne energije, pa se očekuje i njihov doprinos i dodatni kvalitet u njegovoj realizaciji – istakao je prof. Mujović.

Evropska unija, inače, posebnu pažnju posvećuje razvoju i inovacijama u energetske sektoru, pa se često objavljuju pozivi iz ove oblasti na koje se može aplicirati, ali je u procesu apliciranja prisutna velika konkurencija zbog čega je neophodno dobro osmisliti projekat i izabrati kvalitetne i referentne partnere, da bismo uopšte došli u priliku da se projekat prihvati.

EZ usvojila prvu grupu mrežnih pravila iz Trećeg energetskeg paketa

Stalna grupa na visokom nivou Energetske zajednice je donijela Odluku o usvajanju mrežnih pravila i smjernica za sektor električne energije: mrežna pravila za uslove za povezivanje proizvođača na mrežu u oblasti električne energije; mrežna pravila za uslove za povezivanje na mrežu visokonaponskih sistema jednosmerne struje i povezivanje jedinica za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora povezanih na jednosmjernu struju u oblasti električne energije.

je i mrežna pravila za zahtjeve za priključenje u oblasti električne energije.

Mrežna pravila i smjernice su propisi koji se donose na osnovu Trećeg energetskeg paketa kako bi se uspostavila zajednička pravila za bezbjedan rad sistema, integraciju i funkcionisanje tržišta.

Transpozicija se zahtijeva do 12. jula 2018. godine, dok rok za primjenu ističe tri godine od tog datuma, a to je i model koji se primjenjuje na nivou Evropske unije.

Uz 8. mart, Međunarodni dan žena

Ravnopravnost je bolja za sve

Uprkos ustavnom i zakonskom okviru, koji jasno definiše rodnu ravnopravnost, žene su danas u nejednakom položaju kad se uporede sa muškarcima i u praksi nemaju jednake mogućnosti. O nejednakosti žena svjedoči statistika u zapravo svim segmentima tržišta rada i zapošljavanja: žene su teže zapošljiva grupa, teže nalaze posao, teže zadrže zaposlenje, imaju prosječno niže plate za obavljanje istog posla i isti stepen obrazovanja, teže profesionalno napreduju, rukovodeći položaji im nijesu dostupni u istoj mjeri kao muškarcima. Žene su u neravnopravnom položaju i u porodici, što je još jedna otežavajuća okolnost koja se odražava i na karijeru.

Princip jednakosti i rodne ravnopravnosti, kao i zaštite i unapređenja ženskih prava, definisan je nizom regulativa, direktiva i odluka EU koje imaju obavezujući karakter. Kao punopravna članica Savjeta Evrope, Crna Gora teži sprovođenju svih konvencija i mjera koje Savjet Evrope preporučuje zemljama članicama. Rodna ravnopravnost, kako na zakonskom, političkom tako i na nivou stvarnosti je nužna pretpostavka koja Crnu Goru približava evropskim integracijama i krugu zemalja Evropske unije.

Krajem prošle godine Unija poslodavaca Crne Gore je, uz podršku Međunarodne organizacije rada i Austrijske razvojne agencije, realizovala Projekat „Žene u menadžmentu u Crnoj Gori: Podrška liderstvu i profesionalnom razvoju žena u Crnoj Gori“ u cilju boljeg sagledavanja trenutne situacije i pospješivanja veće zastupljenosti žena na liderkim pozicijama u crnogorskim kompanijama.

U istraživanju je učestvovalo 100 preduzeća, među kojima i CEDIS, a rezultati su pokazali da u Crnoj Gori još uvijek nije ostvaren pun ekonomski doprinos žena, naročito ne u mjeri koja odgovara njihovom stvarnom potencijalu. Manje od 10 odsto kompanija je u vlasništvu žena, za istu vrstu poslova zarađuju oko 14 odsto manje od muškaraca, a na rukovodećim pozicijama u javnom i privatnom sektoru i dalje su prisutne u znatno manjoj mjeri. U odnosu na

muškarce, i pored evidentnog napretka i pozitivnih promjena koje su se desile poslednjih godina, žene još uvijek predstavljaju manjinu u društvenom, ekonomskom i političkom životu. Ovo naročito čudi kada imamo u vidu promjene koje su se desile u strukturi obrazovanog stanovništva u korist ženskog pola. Žene sa visokom obrazovanjem predstavljaju većinu u odnosu na muškarce, što potvrđuju i podaci koji govore da je tokom 2015. godine na osnovnim studijama diplomiralo 2.855 studenta, od kojih je 62,2 odsto ženskog, a 37,8 odsto muškog pola. Takođe, magistrske studije je iste godine završilo 237 studenata, od čega 63,3 odsto ženskog i 36,7 odsto muškog pola.

Ovo istraživanje pruža uvid i u podatke o poziciji žena na različitim nivoima upravljanja i rukovođenja u malim, srednjim i velikim preduzećima pojedinačno.

U malim preduzećima u 2017. godini na poziciji izvršnog direktora (CEO) ima 11 odsto žena, a u članstvu upravnog odbora 33,67 odsto žena. U srednjim preduzećima na po-

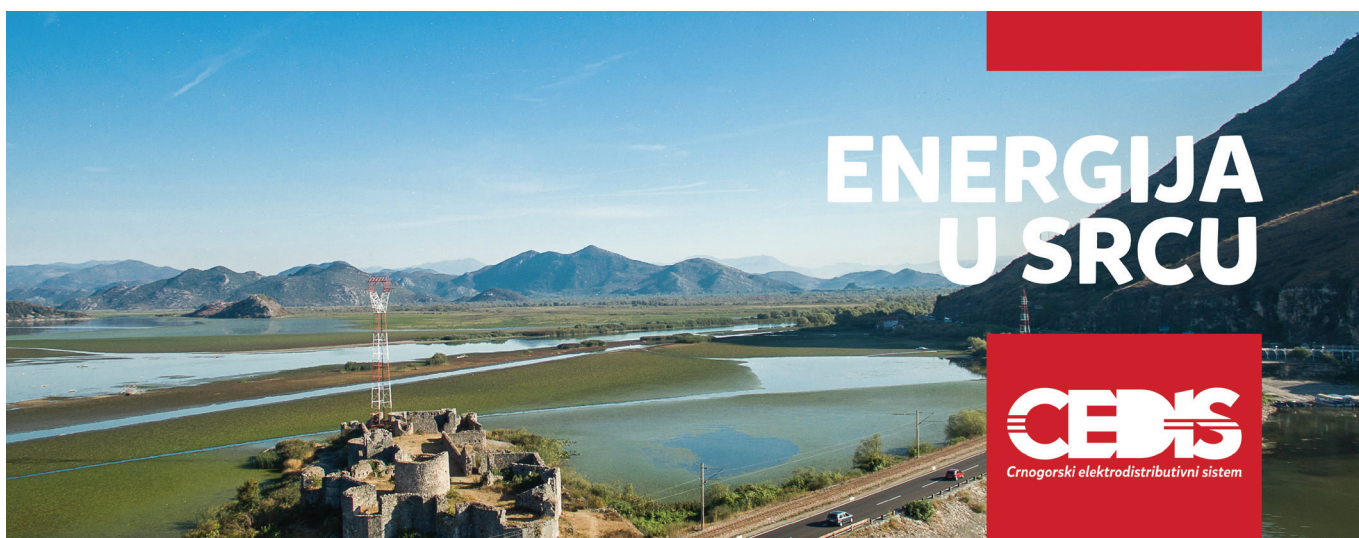

ziciji CEO ima 11 odsto žena, dok učešće žena u upravnom odboru iznosi 24,74 odsto, a u velikim preduzećima u 2017. godini na poziciji CEO ima 4,4 odsto žena, dok je 21,71 odsto žena članica upravnog odbora.

Udio zaposlenosti žena manji je od udela zaposlenosti muškaraca i u svim zemljama Evropske unije. Prema podacima Evropskog instituta za ravnopravnost polova, učešće žena na pozicijama ključnih donosioca odluka u kompanijama izuzetno je nisko i zabrinjavajuće i pored činjenice da poslednjih godina bilježi određeni rast. U najvećim kompanijama u zemljama EU28, na poziciji predsjednika/predsjednice upravnog odbora učešće žena iznosi 7 odsto. U Crnoj Gori su 2015. godine na ovoj poziciji u posmatranim kompanijama bili isključivo zastupljeni muškarci, da bi 2017. godine došlo do značajnih promjena koje se ogledaju u tome da se na čelnim pozicijama ovih tijela nalazi 10 odsto žena, što je za 3 odsto više u odnosu na prosjek zemalja EU 28. S druge strane, posmatrajući učešće žena i muškaraca u odborima direktora najvećih kompanija kotiranih na berzi u zemljama EU28, primjećuje se trend rasta od 2003. godine kada je učešće žena u odborima tih kompanija iznosilo 8,3 odsto, da bi 2017. godine zastupljenost žena u sastavu ovih tijela iznosila 24,6 odsto. Sličan trend postoji i u Crnoj Gori gdje je učešće žena u upravnim odborima kompanija sa berzanske liste povećano sa 18,3 odsto u 2015. godini na 23,3 odsto u 2017. godini.

Osim nejednakosti po pitanju učešća na rukovodećim pozicijama, odnos žena i muškaraca karakteriše i nejednakost u nivou zarada, iako Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima navodi da svako, bez ikakve razlike, ima pravo na jednaku platu za jednaki rad. Prema podacima Eurostata, žene u EU u prosjeku zarađuju 16 odsto manje od muškaraca, iako među samim državama članicama postoje značajne razlike po ovom pitanju. Kad je u pitanju Crna Gora, razlika u zaradama između muškaraca i žena iznosi 13,9 odsto.

A kako se proučavanjem muškog i ženskog načina upravljanja bave brojne svjetske konsultantske kuće i specijalizovane agencije, došlo se do izvještaja po kojima preduzeća koja imaju više žena na rukovodećim pozicijama i u odborima direktora ostvaruju bolje performanse. Tako studija McKinsey „Woman Matter“ navodi da kompanije s većim učešćem žena u odborima imaju 41 odsto veći povrat kapitala, te poslovne rezultate bolje za 56 odsto u odnosu na one kompanije u čijim odborima uopšte nema žena. Stoga se ističe da je od izuzetne važnosti za sve kompanije da se stvori produktivna radna sredina, u kojoj će se svaki radnik osećati cenjen i da mu se pruža mogućnost da ostvari svoje talente. Takođe se predlaže da se kompanije podstiču da započnu procese integracije načela jednakih mogućnosti i jednakog tretmana žena i muškaraca u svojoj redovnoj poslovnoj praksi.

INTERVJU

Žene u CEDIS-u ravnopravni članovi tima

U Crnogorskom elektrodistributivnom sistemu, kao pretežno „muškom „ preduzeću, rade 192 žene, što je oko 15 odsto ukupnog broja zaposlenih. One svakodnevno doprinose da kompanija bude ne samo uspješnija, nego i ljepša.

Da CEDIS poštuje principe rodne ravnopravnosti potvrđuje podatak da je znatan procenat žena na rukovodnim funkcijama u našoj kompaniji. Tako je od pet članova Odbora direktora, jedna žena, sekretar Društva je, takođe, žena. Na menadžerskim pozicijama su tri žene, a na radnim mjestima od posebnog značaja 25, što je primjetan napredak ljepšeg pola na do skoro muškom terenu.

Sa nekima od njih razgovarali smo za martovski broj Biltena.

Živimo u društvu koje je i dalje tradicionalno orijentisano, tako da položaj žena u poslovnom svijetu nije lak. Koliko je ženama teže funkcionisati u poslovnom svijetu, odnosno da li žene kod nas moraju da rade više i bolje da bi uspjele u poslu kojim se bave?

SAVA OSTOJIĆ, rukovodilac Sektora za odnose sa Regulatorom, državnim institucijama i korisnicima distributivnog sistema: Od samog početka svoje dugogodišnje karijere u Elektroprivredi, odnosno Crnogorskom elektrodistributivnom sistemu, nalazila sam se na rukovodećim i vrlo odgovornim pozicijama u Kompaniji. Cijenim da me za te pozicije preporučivao prethodno uloženi rad, korektan odnos sa saradnicima i poslovnim partnerima i posvećen i veoma profesionalan odnos prema poslovima koje sam obavljala, a u određenim situacijama i sam sticaj okolnosti.

Mislim da se uspjeh gradi prije svega rezultatima, fer i korektnim relacijama sa ljudima i kolegama, razvijenim

Sava Ostojić

moralnim principima i radom po pravilima struke i profesije.

VJERA RADOVIĆ, rukovodilac Sektora za ekonomske poslove: Muškarci imaju neki svoj način poslovne komunikacije, ali je sve više uspješnih žena na rukovodećim mjestima. Promjene su neminovne, ali pred društvom u cjelini je dug put u borbi za jednake mogućnosti. Ipak me raduje podatak da se dešavaju promjene na bolje u ovoj oblasti i da nas naše muške kolege sve ozbiljnije shvataju u poslovnom svijetu. Zato je i potrebno da nas je što više, da se udružujemo i da zajedno radimo na promjeni svijesti i eliminisanju predrasuda.

SANJA TOMIĆ, šef Službe za pripremu projekta u Sektoru za razvoj: Ženama u poslovnom svijetu je svakako teže, jer moraju da balansiraju između porodice i posla. Nažalost, žene imaju više prepreka na putu prema uspjehu i samoostvarenju od njihovih kolega muškaraca. Generalno još postoje različitosti u tretmanu između žena i muškaraca na poslu i muškarci donekle lakše napreduju, mada se polako premošćuju te razlike. **SNEŽANA TOMOVIĆ, šef Službe za mjerenje Regiona 5 u Sektoru za mjerenje:** Ne želim da vjerujem da je jedan od uslova za uspjeh u poslu pripadnost muškom polu. Mišljenja sam da žene koje odgovorno i stručno obavljaju svoj posao imaju prostora za napredak i uspjeh. Statistika je, ipak, najmjerodavnija za ocjenu stvarnog stanja u našem društvu kad je u pitanju rodna ravnopravnost. Crna Gora je država koja ima pozitivan trend u ovoj oblasti.

Takav primjer je i naša kompanija koja se razlikuje od mnogih drugih u Crnoj Gori, kada su predrađude prema ženama u pitanju, iako o CEDIS-u vlada mišljenje da se bavi samo 'muškim' poslovima. Da su u našoj kompaniji žene u nejednakom položaju u odnosu na muškarce, ja vjerovatno ne bih bila na poziciji rukovodioca. Ja sam počela da radim u ED Mojkovac i od samog početka sam se, zahvaljujući pretpostavljenima i kolegama, osjećala kao ravnopravni član tima. Ne smatram da bi znanje koje su mi svi oni prenijeli ili zadaci koje sam dobijala bili drugačiji da su umjesto mene imali kolegu.

Što biste izdvojili kao najveći izazov za žene na liderskim pozicijama i kako se vi nosite s teškoćama koje susrećete kao rukovodilac?

SAVA OSTOJIĆ: Postavljam prilično visoke ciljeve, prvo sebi lično, pa onda i saradnicima. To definitivno zahtijeva određena odricanja, ali ako nema odricanja nema ni ostvarenja zacrtanog cilja. Onome ko uporno slijedi svoj put kako bi ispunio cilj, to često izgleda kao penjanje uz planinu. Kada se cilj dostigne, uloženi napor samo pojačava osjećaj zadovoljstva. Što je uloženi napor veći, to je i zadovoljstvo veće. Ja sam po priro-

Vjera Radović

di timski igrač i uvijek sam nastojala da organizaciona jedinica kojom rukovodim razvija takav pristup poslu.

VJERA RADOVIĆ: Žene koje su na nekoj rukovodećoj poziciji moraju da imaju pred sobom cilj za koji su spremne da se bore i da angažuju sav svoj potencijal, kao i da vjeruju u uspješan krajnji ishod. Da lako odustajanje zbog raznih barijera na koje svakodnevno nailaze ne prihvataju kao opciju, već da se uzdaju u sopstvene sposobnosti.

Na taj način ja prilazim poslu i već dugi niz godina se nosim sa svim problemima koje sa sobom nosi rukovodeća funkcija.

Svakako insisistiram na međusobnoj saradnji svih zaposlenih u Sektoru jer smatram da treba favorizovati kolektivni duh, dobre međuljudske odnose, stalno usavršavanje zaposlenih. Pri tome, ne mogu od svojih zaposlenih tražiti nešto što sama ne posjedujem. Povjerenje mora da bude uzajamno, jer bez njega nema

efikasnosti u poslovanju.

SANJA TOMIĆ: Za žene na liderskim pozicijama najveći izazov je kako se organizovati da uspjeh bude zagarantovan, kako na poslovnom, tako i na porodičnom planu. Svako rukovođenje je praćeno poteškoćama, lično mi je najteže uskladiti zahtjeve i mogućnosti za postizanje planiranog.

Opterećenje žena je uvijek dvostruko, što svaki uspjeh čini težim, ali i vrednijim.

SNEŽANA TOMOVIĆ: Izazova ima dosta, djelimično vezanih i za rod i za godine. Jedan od većih izazova, sa kojim se susrećem svaki dan je rezervisanost ljudi koji su skeptični da neko mlad može biti inženjer sa iskustvom, pa još i lider, a pritom se bavi „muškim“ poslom. Nije uvijek lako uspostaviti profesionalan odnos u timu, gdje ste vi kao rukovodilac najmlađi, ali kad ljudima ukažete poštovanje i oni će vama uzvratiti istom mjerom. Naravno, sam posao nameće hijerarhiju koju svi moramo poštovati.

Šta je, po Vama, najvažnije za uspješan rad i uspješnu karijeru?

SAVA OSTOJIĆ: Karijera je, kao i život, puna uspona i padova. Osnovno je da idemo polako ali sigurno ka vrhu i da ustanemo kad padnemo, da ne odustanemo kad naiđemo na prepreke. Trema stalno učiti i nadograđivati već stečena znanja i vještine, vjerovati u sebe i svoje sposobnosti. Bez obzira na sve, mislim da se kvalitet prepozna prije ili kasnije.

VJERA RADOVIĆ: Potrebno je imati vjeru u sebe jer se tako lakše podnosi trud koji je neophodan da bi se posao uspješno obavljao i lakše prevazilaze prepreke koje svakog čekaju na putu do uspjeha. Druga stvar je da treba neprekidno učiti i usavršavati se. Ključno je da imamo jasnu viziju, da smo uporni i posvećeni, jer svaka teškoća je odskočna daska za nešto novo i bolje. Tada rezultat mora doći.

SANJA TOMIĆ: Za uspješan rad i karijeru najvažnije je voljeti svoj posao. Vrlo je bitno okruženje u kojem radimo. Poštovanje, povjerenje, razumljevanje i kompromisi su najbitniji za ostvarivanje zajedničkog cilja

Sanja Tomić

u poslu.

SNEŽANA TOMOVIĆ: Po mom mišljenju, za uspješan rad je najvažnije da radite posao koji volite i u kom se pronalazite, da imate jasan cilj i želju za uspjehom. Ako vam je cilj da posao obavite najbolje što možete, ako se trudite da konstantno usvajate nova znanja i vještine, onda nije teško biti uspješan u svom poslu.

Koliko je teško uskladiti privatni i poslovni život i šta je najvažnije za održavanje balansa?

SAVA OSTOJIĆ: Iskreno mislim da nije lako uskladiti privatni i poslovni život, ali nije nedostižno. Naći balans između ta dva segmenta našeg života skoro je umjetnost i dobrim dijelom zavisi od razumijevanja pozicije žene, kako u poslovnom okruženju, tako i u samoj porodici.

VJERA RADOVIĆ: Teško je odvojiti privatni život od poslovnog zbog toga što kao rukovodioci “nema-
mo određeno radno vrijeme”. Problem je vrijeme kojeg nikada nema dovoljno za sve ono što bi željele učiniti u jednom danu. Najviše trpi porodica, odnosno djeca jer im se ne može nadoknaditi vrijeme koje nijesu proveli sa roditeljima. O nedostatku vremena za neko lično zadovoljstvo da i ne govorimo. Mislim da je to osnovni problem za mlade žene i djevojke koje se, i pored ambicija i sposobnosti koje posjeduju, bez velike podrške porodice nerado prihvataju rukovodeće pozicije.

Pripadnici oba pola žele da imaju i sređen porodični život i uspešnu karijeru. Ženama je teže da imaju jedno i drugo i često su prinuđene da izaberu između porodice i karijere.

Zbog toga smatram da su najvažniji za održavanje balansa između privatnog i poslovnog života otvoreni razgovori u porodici. Trebalo bi podijeliti poslove i u porodici kao što se dijele zadaci na radnom mjestu.

SANJA TOMIĆ: Predanost porodici i poslu su ključni. Kada ispunite taj uslov mnogo je jednostavnije uskladiti privatni i poslovni život i održati stalni balans. Bezuslovna podrška porodice i zaposlenih garantuje uspjeh.

SNEŽANA TOMOVIĆ: Nije uvijek lako naći balans između privatnog i poslovnog života. Iako se zanijeti u poslu u želji da budemo što uspješniji u onome što radimo., ali je za održavanje balansa ipak najvažnije da na kvalitetan način ispunimo svoje slobodno vrijeme i da budemo zadovoljni privatnim životom.

Možete li nam reći nešto više o svojim planovima i idejama za buduću rad?

SAVA OSTOJIĆ: Umjesto odgovora na ovo pitanje citiraću Laurenta Gounellea. „ Djeca nas puno toga mogu naučiti. Gledaj dijete kako uči hodati. Misliš da je uspjelo pri prvom pokušaju. Padne, pokušava ustati i...opet padne. Ali ipak ponovo ustaje, ustaje i ponovo pada. Prije nego što prohoda, dijete će pasti u prosjeku dvije tisuće puta ali neće odustati“.

Snežana Tomović

Ovo je dobra poruka za mlade kolegice koji su na početku karijere.

VJERA RADOVIĆ: Svakako ću nastojati da prepoznam i favorizujem proaktivan duh, prije svega mladih ljudi.

SANJA TOMIĆ: Mislim da treba zajednički da planiramo i postavljamo ciljeve. Organizacija koja pruža efikasnije poslovanje, zadovoljni zaposleni, međusobno poštovanje i povjerenje su ključne stvari kojima svi treba da posvetimo više pažnje.

SNEŽANA TOMOVIĆ: Što se tiče planova i ideja za buduću rad, smatram da je neophodno da se konstantno izgrađujem kao rukovodilac i usavršavam svoje znanje i vještine. Takođe je potrebno da sa kolegama iz mog sektora radim na unapređenju poslovne kulture i poboljšanju radnog učinka, kako bi tim u kojem radim bio još bolji i za primjer drugima.

Stanka Perović, šef Službe za pristup mreži Regiona 1

Posvećenost i odgovornost kodovi po kojima funkcioniše

Stanka Perović, diplomirani elektro inženjer, više od dvadeset godina svoje profesionalno znanje i iskustvo vezuje za Elektrodistribuciju. Mogla se tu naći i prije 35 godina, kada je diplomirala na Elektrotehničkom fakultetu, ali u tom trenutku za nju ovdje nije bilo posla u struci. Zato je četiri godine radila kao predavač u Tehničkoj školi u Nikšiću koju je i sama završila, ali je taj posao doživljavala kao privremeno rješenje jer je, kaže, njen san bio da radi u struci. Taj san je Stanku 1996. godine odveo u Valjevo, gdje je u kompaniji Elind-elektro oprema i montaža kao projektant radila punih devet godina.

-Bio je to dobar i dobro plaćen posao sve do 1991. godine, kada je zbog poznatih razloga počelo urušavanje Elinda. Nekoliko godina plate su bile neredovne, a ja podstanar, tako da je za mene to bio težak period – prisjeća se Stanka.

U teškim trenucima našla joj se njena porodica, tri brata i sestra na koje je uvijek mogla računati. Braće više nema, što je teško breme na njenim leđima i još joj izmami suzu, a sestra je i danas njen prijatelj i njena podrška. Stoga je razumljiva Stankina želja da se vrati u rodni kraj i njena riješenost da se za to i izbori. Ona uporno kuca na vrata rukovodećim ljudima u Elektroprivredi, što je na kraju dalo rezultate. Srećna okolnost je što je tu bilo dosta njenih kolega sa studija, a jedan od njih je i Mićo Jovović, tadašnji direktor nikšićke Elektrodistribucije, koji joj je pomogao da 1995. godine dođe u ED do povratka radnice sa porodiljskog odsustva. Ispostavilo se da je napuštanje stalnog posla u Valjevu i prelazak u Elektrodistribuciju na zamjenu bila dobra životna odluka, jer je evo i danas na gotovo istom mjestu inženjera za priključe i povremeno projektanta.

- U svom mjestu je sve lakše i ljepše. Ovdje je moja porodica, moje kolege sa studija, ljudi koje poznajem. Srećna sam što sam se zaposlila baš u Distribuciji. To je jedan izuzetan

kolektiv u kojem vlada harmonična i kolegijalna atmosfera. Volim ovaj posao i ovu kompaniju i dok radim dajem svojih stotinu odsto – kaže.

Stanka je ukazanu šansu opravdala odgovornim odnosom prema poslu, marljivim radom i dubokim uvažavanjem svojih kolega. Rad u CEDIS-u doživljava kao privilegiju jer dobro zna kako je i negdje drugo. Zato visoko cijeni pošten odnos, posvećenost profesiji i lojalnost kompaniji. Red i sklad su kodovi po kojima ona funkcioniše.

-Za posao u kojem ste svakodnevno u kontaktu sa korisnicima morate sve probleme ostaviti iza sebe. Morate se prijateljski postaviti i uvijek naći lijepu i blagu riječ, kaže Stanka i dodaje da je jako važno da posao koji podrazumijeva kontakt sa korisnicima rade ljudi koji ga vole, koji su strpljivi, spremni da saslušaju i pruže pravu informaciju.

Jednom riječju, ljudi otvorenog srca.

-Vrlo je važno dobro znati svoj posao i biti posvećen. Da biste riješili različite situacije, morate ih razumjeti. Prvo, treba znati i poštovati procedure, a zatim morate biti precizni i staloženi. Da istrpate i psovku i lupanje vratima i povišen ton. Da izglađujete razlike umjesto da se svađate. Da pazite šta drugima dajete.

Sve je to lakše kad je složan kolektiv i kad se sa kolegama „nađete“ i profesionalno i ljudski. Naš odnos na poslu je nešto posebno i bez toga nikako ne bismo mogli da uspijemo da budemo kvalitetna i efikasna služba – ne ostavlja dilemu ova vrijedna žena koja je trenutno na mjestu šefa Službe za pristup mreži. Njene kolege za nju imaju samo riječi hvale. A mi zaključujemo kakva je kao radnik i kao čovjek prateći sa koliko posvećenosti i ljubavi govori o svojim kolegama i svom kolektivu. Zaključujemo i da ništa nije postigla preko noći, već je njen uspjeh u karijeri logična posljedica napornog rada, učenja, truda i sposobnosti.

-Primarno je zasukati rukave i raditi, važno je i postavljati ciljeve i s vremena na vrijeme napraviti evaluaciju gdje smo i da li smo postigli ono što smo željeli. Ključno je ipak voljeti svoju profesiju da bismo trajali. Mene moj posao u potpunosti ispunjava. Uvijek sam radila što sam mogla bolje – kaže.

Smatra da je pored dobre organizacije najvažnije pronaći pravilan odnos između utrošenog vremena i postignutih ciljeva i u to uklopiti svoje načine za oslobađanje od stresa. Ona je kao mlađa odušak nalazila u putovanjima. Obišla je dobar dio Evrope, Ameriku i Rusiju. Takođe gaji strast prema čitanju, kako klasika, tako i savremenih romana. To je, kako kaže, njena „hrana za dušu“ i njen podsjetnik da su znakovi pored puta. Samo ih treba vidjeti i prepoznati. Generacijama koje dolaze Stanka poručuje da razmjenjuju samo pozitivnu energiju i da se pripreme za puno tolerancije i savjesnosti. Da rade tako da svi vide da vole to što rade i da cijene što su dio jedne ovako značajne kompanije.

Zahvalnica kao znak pažnje

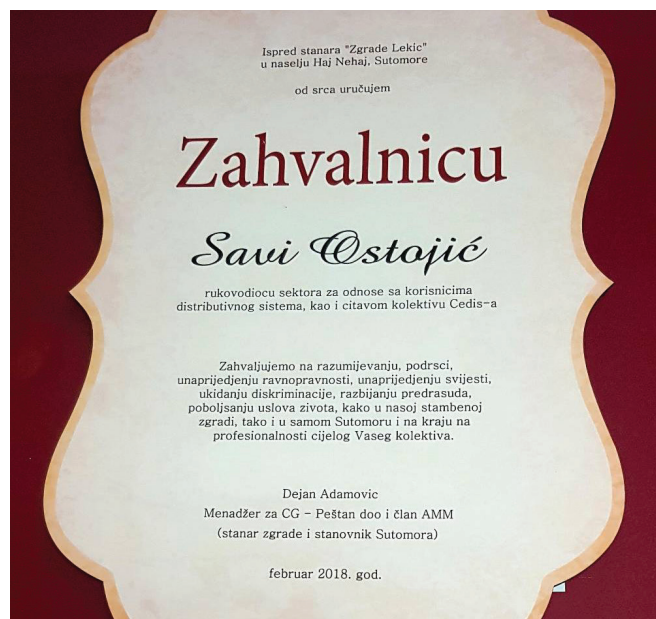
Za samo sedam dana u CEDIS-u je riješen problem sa napajanjem električne energije „Zgrade Lekić“ u Sutomoru koji datira još od 1997. godine kada je investitor bez dozvola napravio ovaj stambeni objekat.

Iskakanje glavnih osigurača zbog loše instalacije i česti nestanci struje dozlogrdili su stanarima zgrade pa su se obratili za pomoć CEDIS-u u nadi da će se i za njih pronaći rješenje. Dejan Adamović iz NVO Biram Bar, jedan od stanara zgrade, stupio je u kontakt sa Savom Ostojić, rukovodiocem Sektora za odnose sa Regulatorom, državnim institucijama i korisnicima distributivnog sistema, koja je, kako je kazao, pokazala izuzetno razumijevanje za probleme koje su imali stanari „Lekić zgrade“.

-U toku samo sedam dana problem koji je postojao godinama i izgledao nerješiv – riješen je. Danas je konačno napajanje električnom energijom ove zgrade stabilno i bez svakodnevnih iskakanja osigurača. Ono što je najbitnije – zgrada je postala bezbjedna za stanovanje poslije više od 20 godina - kaže Adamović.

Stanari su Savi Ostojić poslali zahvalnicu izgraviranu na

drvetu, kao mali znak pažnje i zahvalnosti za pomoć i razumijevanje koje je pokazala.

Sektor za zaštitu i usluge

Otvorena ispitna laboratorija

U Crnogorskom elektrodistributivnom sistemu je počeo sa radom Centar za ispitivanja kolektivnih zaštitnih sredstava, nakon što je od Ministarstva rada dobijeno novo ovlaštenje da naša kompanija može samostalno raditi ove poslove, uz ranije dobijeno ovlaštenje za izradu Akta o procjeni rizika, osposobljavanje za bezbjedan rad i stručne poslove zaštite i zdravlja na radu.

-S obzirom da CEDIS ima stručni kadar iz oblasti zaštite na radu, sljedeći korak je bio da naša kompanija nabavi odgovarajuću opremu i opremi adekvatan prostor, kako bi mogla da pokrene sopstvenu laboratoriju za ispitivanja iz oblasti zaštite na radu. Prvo su urađene Metodologije ispitivanja, na koje je saglasnost dalo Ministarstva rada i socijalnog staranja. Od tog ministarstva dobili smo i ovlaštenje da sa novom opremom vršimo ispitivanja i izdajemo stručne nalaze – istakao je Milan Marjanović, rukovodilac Sektora za zaštitu i usluge i dodao:

-Za ove poslove ranije smo angažovali ovlašćene organizacije, a sa početkom rada Centra prije pola godine, sva ispitivanja radimo samostalno. Na taj način smo postavili sistem rada koji obezbjeđuje ispitivanja u propisanim rokovima i postigli veću sigurnost u radu, uz značajnu finansijsku uštedu. Dakle, od sada u svakom momentu možemo ispitati opremu i izdati atest o tome, a sve u cilju stvaranja zdravog i sigurnog radnog mjesta prilikom obavljanja visokorizičnih poslova.

Ispitna laboratorija osposobljena je za ispitivanje rukavica, elektroizolacionih čizama-kaljača, indikatora, mo-tki, izolacionih tepiha, izolacionih tabli, dok se na terenu ispituju sredstva za rad, elektro i gromobranske instalacije.

Marjanović kaže da je cilj da naši zaposleni, koji su na

ovaj način mnogo bolje zaštićeni, u svakom trenutku, imaju kolektivno zaštitno sredstvo koje zadovoljava propisane standarde.

On je najavio, nabavku nedostajuće opreme za ispitivanja buke, osvjetljenja i mikroklimatskih uslova radne sredine.

Donacija podgoričkoj Gimnaziji povodom 111 godina postojanja

„Gimnazijalcima od srca“

Obrazovanje je, nesporno temelj uspješnog društva. Pa ipak, povremeno je neophodno primjerom naglasiti da važnost adekvatne edukacije mladih nije isključiva odgovornost obrazovnog sistema, već svih segmenata društva, a naročito onih koji imaju mogućnosti da obrazovne procese podrže u materijalnom smislu.

Crnogorski elektrodistributivni sistem je podršku obrazovanju ove godine započeo projektom „Gimnazijalcima od srca“. Podrška podrazumijeva donaciju novčanih sredstava Gimnaziji „Slobodan Škerović“, povodom 111 rođendana ove prve četvororazredne srednje opšteobrazovne škole u Podgorici.

CEDIS se već javno pozicionirao kao kompanija sa snažnom društveno-odgovornom orijentacijom. Aktivnosti koje su dio naše brige za zajednicu će dodatno biti ojačane i ubuduće i to sa posebnim akcentom na obrazovni sistem, koji je nezaobilazni dio naše društveno-odgovorne strategije.

-Briga za zajednicu u kojoj CEDIS funkcioniše je naš osnovni princip poslovanja. Čast nam je da podržimo obrazovne procese, naročito u ustanovama sa tradicijom poput one koju ima podgorička Gimnazija. Značajan broj vrsnih stručnjaka u CEDIS-u je maturirao u ovoj srednjoj školi pa i iz tog razloga imamo obavezu da Gimnaziji i gimnazijalcima budemo na raspolaganju. Ovo je početak naše saradnje, a nadam se i vjerujem da ćemo zajedno iznijeti još mnogo projekata u cilju stvaranja boljih uslova za edukaciju učenika. CEDIS 111. rođendan Gimnaziji i gimnazijalcima čestita od srca - istakla je prilikom uručivanja donacije Marija Jovović, šefica Službe za korporativne komunikacije u CEDIS-u. Projekat „Gimnazijalcima od srca“ podrazumijeva novčanu pomoć od 4.900 eura koja je neophodna potpora za opremanje specijalističkih odjeljenja, kao i za realizaciju aktivnosti podrške profesionalnom razvoju nastavnog kadra ove obrazovno-vaspitne ustanove.

-Veliku zahvalnost dugujemo onima koji prepoznaju zna-

čaj podrške ustanovi kao sto je Gimnazija. Unapređenju kvaliteta rada ovakve škole doprinosi i obezbjeđivanje funkcionalnosti prostora, ali i usavršavanje našeg kadra koji mora biti spreman za izazove novoga vremena. Dio sredstava ćemo iskoristiti da pošaljemo naše profesore i učenike u posjetu školi slične orijentacije iz Italije, radi razmjene iskustva, a dio za nabavku dodatnih nastavnih sredstava za kabinete specijalističkih odjeljenja,“ istakla je Zoja Bojanić Lalović, direktorica Gimnazije.

CEDIS je nakon manje od dvije godine samostalnog poslovanja u javnosti prepoznat kao društveno-odgovorna kompanija, što potvrđuje i nagrada za DOP Unije poslodavaca Crne Gore koja je CEDIS-u dodijeljena krajem prošle godine, u znak priznanja za podršku značajnom broju projekata iz oblasti zdravstva, obrazovanja i kulture.

CEDIS brine o najmlađima

Pomogli kupovinu aparata za ultrazvuk srca

Predstavnici Kliničkog centra Crne Gore i Crnogorskog elektrodistributivnog sistema obišli su 05. marta Institut za bolesti djece u kome se nalazi novi aparat za ultrazvuk srca, vrijedan 60 hiljada eura, za koji je CEDIS obezbijedio pola novca. Draško Nikčević, kardiolog Instituta za bolesti djece, kazao je tom prilikom da je novi aparat za ultrazvuk srca aktuelan na svjetskom nivou i da omogućava evaluaciju i dijagnostikovanje najkompleksnijih urođenih srčanih mana. - U Crnoj Gori se godišnje rodi oko 20 djece sa kompleksnom srčanom manom. Patologija koja je zastupljena među najmlađom populacijom zahtijeva sofisticirane i dijagnostičke tehnike, koje ovaj aparat premijum klase pruža. Mislim da ustanova ovog tipa, kao nacionalna i krovna institucija koja se brine o zdravlju djece, zaslužuje ovakav aparat čiji softver pruža mogućnost nadogradnje za sljedećih 20 godina - rekao je Nikčević. Direktorka Kliničkog centra Crne Gore, Zorica Kovačević kazala je da su aparat za ultrazvuk srca čekali deset godina. -Zahvaljujući Crnogorskom elektrodistributivnom sistemu uspjeli smo da kupimo najsavremeniji aparat i nadam se da će i dalje podržavati Institut. CEDIS je pravi primjer kako

društveno-odgovorne kompanije dio svog profita na godišnjem nivou ulažu u zdravlje nacije, prije svega najmlađe populacije - rekla je Kovačević i najavila da će početkom aprila dobiti i novu magnetnu rezonancu i da su za taj projekat donatorska sredstva već obezbijeđena. -Preostaje nam da obezbijedimo dovoljan broj kardiologa u narednom periodu i da idemo korak po korak u pružanju kvalitetne zdravstvene zaštite, prije svega najmlađoj populaciji - kazala je Kovačević. Ona je u ime zdravstvenog sistema i svih onih kojima će aparat biti potreban uručila zahvalnicu izvršnom direktoru CEDIS-a, Zoranu Đukanoviću. -Djeca su naša najveća briga i veoma nam je drago što smo kao društveno - odgovorna kompanija imali priliku da baš jedan ovako moćan aparat kupimo i poklonimo ovom institutu. Nadam se da će takvih akcija biti još i da ćemo ovakvim akcijama i dalje nastaviti da pomažemo Kliničkom centru, posebno Institutu - kazao je Đukanović dodavši da je CEDIS mlada kompanija koja je od skoro formirana kao samostalan privredni subjekat iako se bavi poslom koji je višedecenijski u Crnoj Gori. Izvršni direktor CEDIS-a poželio je da u Institutu ne bude veliki broj pacijenata, a oni koji se tu nađu da budu svi kvalitetno ispraćeni iz te ustanove.